

Landskap: BLEKINGE Upptecknare: Ulla Andersson
 Härad: LISTER Berättare: Hilda Karlsson
 Socken: KYRKHULT Berättarens yrke: G.m.: 1. Småbruk. Karl Johan Olsson
 2. Gjutare Alfred Karlsson
 Uppteckningsår: 1955 Född år 1886 i Farabol i Kyrkhult.

Efter frågelistorna Luf 22, 25, 34 och H.C. 17.

Advent, Lucia	Sid. 1
Julbaket, 'kagekåringar', 'julahögen'	" 1-2
Juladrickat	" 3
Lutfisken; julslakten, m.m.	" 3-4
Golvhalm; 'julabrev'	" 4
Havrekärve	" 4-5
Julgranen	" 5
Dopp i grytan	" "
Borddukningen	" 5-6
Julmiddagen	" 6
Mat åt tomten	" "
"Dans kring granen", m.m.	" 6-7
Julottan; glosen	" 7
Diverse tydor, m.m.	" 7-8

ACC. N:R M. 14126: /.

Efter frågelistorna Luf 22, 25, 34 och H.C. 17.

"Vi hade inga adventsljus i min barndom, men vi firade advent på det sättet att vi skulle vara mer i stillhet än annars.

I mitt föräldrahem hade vi inte någon Lucia, men själva Luciadagen höll vi nästan som en helgdag. Jag hade Lucia i mitt hem, när jag hade gift mig. Lucia var en flicka, som klädde ut sig och hade lingonriskrans i håret, och hon kom på morgonen och bjöd på kaffe och 'tolvhålakringlor', det var nästan fyrkantiga kakor av mördeg, där degen var lagd i strimlor så att det blev tolv hål rakt igenom kakan.

Den sista veckan före jul bakade vi, och det höll vi på med i fem dagar. De två första dagarna bakades grovbröd, nästa dag fint bröd, fjärde dagen kaffebröd och femte dagen kavring. Matbrödet skulle vara till den 25 mars, kaffebrödet skulle bara räcka över julen. Det grova brödet bakades av rågmjöl och kokt potatis, det fina brödet av stålsiktat, d.v.s. finsiktat rågmjöl. Kavringarna bakades av kornmjöl, litet vetemjöl och kokt potatis. Potatisen hade vi i degen för att brödet, som ju skulle vara länge, inte skulle bli så hårt. Degarna syrades med surdeg, som lades i blöt kvällen innan julbaket började. Kaffebrödet bakades av vetemjöl, och vi gjorde både bullar och flätade levar, som penslades med ägg. Ibland strödde vi socker på dem. En sorts bullar hette Flickan i det gröna, därför att i mit-

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

/.

ACC. N:R M. 14126:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

h.

ten gjorde vi en flicka, och runtomkring henne en flätad krans. En annan bullsort föreställde en häst med ryttare, den sorten kallades Julhäst. Vi fick inte äta Flickan i det gröna och julahästarna förrän när julen var slut Tjugonedag knut. Av det finsiktade rågmjölet bakade vi några bröd, som såg ut ungefär så de hette 'julalevar'. Kavringarna gjordes som stora rullar, som kunde stå på den ena kortändan, och när vi skulle skära en skiva, tog vi en tråd och snodde om kavringen och drog åt tråden så att den skar igenom brödet. En sådan skiva kallades för kavring.

Vi förvarade vårt matbröd i en vanlig träkista, som vi hade på vinden. Brödet stod på kant i kistan. Kistlocket stod litet öppet, så att det inte skulle bli för tätt i kistan.

'Kagekåringarna' gick och sålde kakor året om, de hade det som yrke, men de fick nog sålt särskilt mycket till julen. De sålde släta vetebullar, som kostade 2 öre st., och en sorts platta bullar, som bestod av tre eller fyra skivor med kryddor emellan och socker ovanpå, och så 'gorån', som kostade 5 öre för en bunt på fem stycken.

På julafton fick var och en sin 'julahög'. Underst låg en kavring, sen en julalev, sen en julkaka, som också var bakad av siktedegen och som var liten och rund, sen en lev av vetedegen och överst en tolvhålakringla.

ACC. N:R M. 14126:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

3.

Juladrickat bryggdes i god tid, så att det skulle vara färdigt till julafton. Vi bryggde vårt av malt och enbär. Enbären plockade vi på så sätt att vi la' ett lakan under en enbuske, och sen slog vi på busken med en käpp till dess bären hade ramlat ner på lakanet. Enbären torkades och maldes grovt på en handkvarn. Kornet till malten blöttes först, sen fick det ligga och torka vid svag värme i bakugnen tills det började gro. Då torkade vi det med starkare värme, och när det var riktigt torrt, malde vi det på handkvarnen. Sen kokte vi vatten och hällde på malten och enbären och lät det stå och dra innan vi silade bort malt och enbär och satte drickajäst eller pressjäst och socker till drickat. När det hade stått och jäst, tappade vi det på en kagge.

Lutfisken skulle alltid läggas ner på Anna-dagen, den 9 december. Lutfisken lutade vi av torkad gråsej. Vi skar av huvudet, och fisken låg i vatten några dagar, och sen lade vi den i en järngryta med björkaska och kalk, och grytan skulle stå i kakelugnsvrån, där (det var) lagom varmt.

Några dagar före julafton slaktade vi en gris. Ingen slaktenat rökades, varken korv eller fläsk, utan det som inte åts som färskmat under julen, det såltades ner, och det skulle räcka ett år, till dess nästa gris slaktades. Vi gjorde isterband och leverkorv, och allt köttet till korven fick vi hacka med yxa i ett särskilt

hacketråg, och det tog många timmar.

Om höstarna gick mor liksom andra torparfruar ut och tiggde ostmjölk, och sen gjorde vi ostar och hade till julen.

Vi stöpte inte ljus i mitt föräldrahem. Vi använde aldrig ljus mer än under julen, och det var stearinljus, som vi köpte. En gång fick jag några talgljus av slaktarfrun. "Jag ska ge dig några dunkar," sa hon. Det var talgljus, som hon själv hade stöpt. Det enda lyset vi hade i mitt hem var en liten fotogenlampa, som stod uppe på skänken.

Julaftons morgon putsades spisen. Golvet kritades i mönster, och hackat enris ströddes på. När jag var riktigt liten kan jag minnas, att de bar in halm och lade på golvet, därför att vår Frälsare låg en gång på halm i en krubba. På väggarna hade vi satt upp 'julabrev'. De satt så tätt, så tapeterna syntes knappt. Julabrev, det var ett fyrkantigt papper, så här stort (cirka 20x20 cm) och där var målat allt möjligt på dem. De var gamla, de hade varit långt tillbaka i slakten. Jag minns ett julabrev, där körde Tor med två stora bockar, och på ett annat var den där guden, som de dyrkade förr i tiden, det var ju därför de slaktade grisen. Julabreven satt bara uppe över julen, sen togs de ner. I många hem hade de vävnader på väggarna, de kallades bonader.

På julaftonens morgon satte vi ut enhavrekärve på gården,

ACC. N:R M. 14126:5

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

5.

och så lade vi ett bräde i päronträdet, som sen fick ligga där hela vintern, och på det brädet strödde vi bröd till fåglarna.

Den som hade tid till det gick ut i skogen och högg en julgran, som sen fick stå i ett omålat träkryss. I julgranen hade vi stearinljus, och så hängde vi äpplen i den. Långa remsor av papper i olika färger var girlanger, och på grenarna lade vi bomull, som vi hade kardat, och det skulle föreställa snö. Vi hade ingen stjärna, ett äpple satt i toppen. Julgransprydnaderna gömde vi från år till år. Julgranen stod kvar till Tjugonedag knut, då kastades den ut och julen var slut.

På julaftonens morgon fick vi tvätta oss och kamma oss som om vi skulle till kyrkan, och så fick jag en ren näsduk att knyta om huvudet. Julaftonen gick vi och lade oss med kläderna på, och på juldagen varken tvättade eller kammade vi oss, det fick man inte.

Dagen före julafton, 'Dopparedan', koktes fläsk och korv, och då doppade vi i grytan, et trefotagryta av järn, som sattes mitt på bordet, och i den doppade vi skivor av grovbrödet. På det fläskspadet som blev över, koktes en soppa med bondbönor och potatis, och den åt vi till middag kl. 12 på julafton.

På kvällen hade vi kalas. Vi lade en vit duk, en hellin-
neduk, på bordet och dukade med glas, porslinstallrikar och kniv och gaffel, annars åt vi med de fem. Nå't pynt hade vi inte på bordet,

ACC. N:R M. 14126:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

där stod bara våra ljusstakar av malm. Vi hade inga julprydnader i mitt föräldrahem utom ett julträd. Det såg ut som en liten julgran av trä, och vi hade klätt det med ljusrött papper och satt fast äpple ute på pinnarna.

När vi satte oss till bords, tände vi granen och ljusen, som stod på bordet, och sen åt vi, först slaktemat och sen två sorters gröt, både 'vit gröt', risgrynsgröt, och 'svart gröt', blåbärs- eller fruktgröt. Det var en riktig fest. Det var den enda dagen på året, som vi barn själv fick ta för oss av maten, alltid annars delade mor upp maten och var och en fick sin del. Lutfisken åt vi inte förrän på annandagen. Vi hade ingen mandel i gröten, men det var god gröt, kokt på mjölk, och vi hade strött kanel ovanpå den. De som kunde rimmade till gröten.

Maten skulle stå kvar på bordet till annandagens morgon, och ingenting fick dukas av eller diskas. De trodde, att tomten kom på julnatten och åt av maten, och de lade fram på bordet ett särskilt äpple till tomten. Ljusen på bordet skulle vara tända hela natten, det var för att tomten skulle ha ljus, när han åt.

Granen var bara tänd när vi åt. Den var tänd tre gånger, julafton, nyårsafton och trettonafton. När vi hade ätit, tog alla i hand och gick ikring granen, och så sjöng vi psalmen: En jungfru födde ett barn idag. Det var den enda gången under julen som vi dansa-

6.

ACC. N:R M. 14126:7

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

de kring granen, och nå'n dans var det ju inte.

Innan vi gick och lade oss, läste mor julevangeliet.

Julottan började kl.4, och vi hade lång väg, så vi gick hemifrån vid två-tiden på julnatten. På den tiden var folk rädda för glosoen. De sa till dem, som fick gå tidigt hemifrån för att hinna fram till julottan: "Du går så tidigt, så du får möta glosoen." Glosoen, det var en sugga, som ville springa mellan benen på folk så att de fläktes upp.

I vartenda fönster i husen, som låg vid vägen till kyrkan, stod två tända ljus, och eftersom de flesta gårdarna hade tvåvånings boningshus, var det en massa ljus tända, och det var så grant. De som kunde, hade en sorts facklor, som kallades tunnor, och som var gjorda av ihopabuntat bränne. Tunnorna kastades i en hög till ett bål framme vid kyrkan.

När julottan var slut, hade alla så brått hem, därför att den som kom först hem, han fick först inhöstat.

Folk sa, att om solen sken så länge på juldagen, att en ryttare hann sätta sig till häst, skulle det bli ett bra år.

Man skulle helst inte gå bort på juldagen. De gamle sa: "Gå ingenstans juldagen, för då har folk rättighet att skälla er."

På nyårsdagens morgon, det första man skulle bita i, det var ett äpple. Då blev man frisk det kommande året.

7.

ACC. N:R M. 14126:8.

Julhelgen började på 'Dopparedan', d.v.s. dagen före
julafton, som också kallades Lille julafton.

I Dymmelveckan fick man inte tvätta någonting.

På långfredagen om morgonen fick man ris, för då blev
man snäll under året."

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

8